

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Економічний факультет
Кафедра статистики, обліку та аудиту

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри
д.е.н., проф. В.М. Соболев.

Протокол № 10 від “22” червня 2020 р.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

Дисципліни «Методологія дослідження соціально-економічних процесів»

рівень вищої освіти другий (магістри)
галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 051 Економіка
освітня програма Економічна аналітика та статистика
вид дисципліни обов'язкова
факультет економічний

Розроблено:
д.е.н., проф., проф. кафедри економічної теорії та економічних методів управління
Соболев Володимир Михайлович

2020 / 2021 навчальний рік

ЗМІСТ

1. Робоча програма навчальної дисципліни
2. Навчальний контент (розширений план лекцій, конспект лекцій)
3. Плани практичних (семінарських) занять, самостійної роботи (у т.ч. індивідуальні завдання)
4. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт, передбачених навчальним планом, післятестатійного моніторингу набутих знань і вмінь з навчальної дисципліни
  - 4.1. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти
  - 4.2. Контрольні роботи, передбачені навчальним планом
5. Завдання підсумкового контролю (семестрових екзаменів)
6. Критерії оцінювання знань студентів та розподіл балів

1. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра статистики, обліку та аудиту

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____ Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

“ _____ ” _____ 2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Методологія дослідження соціально-економічних процесів

рівень вищої освіти _____ другий (магістр) _____

галузь знань _____ 05 Соціальні та поведінкові науки _____

спеціальність _____ 051 Економіка _____

освітні програми «Бізнес-аналітика і міжнародна статистика»
«Економічна аналітика і статистика»

вид дисципліни _____ обов'язкова _____

факультет _____ економічний _____

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету

“26” червня 2020 року, протокол № 5

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: д.е.н., проф. Соболев В.М., проф. кафедри економічної теорії та економічних методів управління,

Програму схвалено на засіданні кафедри
_____ статистики, обліку та аудиту _____

Протокол від “22” червня 2020 року № 10

Завідувач кафедри статистики, обліку та аудиту _____

_____ Володимир СОБОЛЄВ
(підпис)

Програму погоджено науково-методичною комісією
економічного факультету
_____ назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “23” червня 2020 року № 10

Голова науково-методичної комісії _____

_____ Вікторія СВТУШЕНКО
(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Методологія дослідження соціально-економічних процесів» складена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки магістрів з економіки «Бізнес-аналітика і міжнародна статистика», «Економічна аналітика і статистика» зі спеціальності 051 «Економіка»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни -

- сприяння посиленню методологічної спрямованості навчального процесу, оволодіння знаннями основ методології, техніки і організації науково-дослідної діяльності, сприяння розвитку наукового світогляду і творчого мислення.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- засвоєння теоретичних основ методики та організації науково-дослідницької діяльності;

- підвищення рівня методологічної культури;

- формування наукового світогляду фахівців;

- вироблення вмінь критичного аналізу наукової інформації та її оцінювання, вмінь полемізувати, аргументуючи та обстоюючи власні думки;

- формування вміння висвітлювати результати дослідницьких пошуків у магістерській роботі, а також узагальнювати результати науково-дослідної роботи;

- опанування основ методології, технології та організації науково-дослідницької діяльності;

- засвоєння, розуміння і відтворення наукової термінології.

1.3. Кількість кредитів - 4

1.4. Загальна кількість годин - 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
18 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
20 год.	40 год.
Індивідуальні завдання	
40 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

В результаті вивчення дисципліни здобувач має оволодіти наступними компетентностями:

ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК6. Здатність розробляти та управляти проєктами.

ЗК7. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК8. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

СК1. Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень.

СК3. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки.

СК5. Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку.

СК9. Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проєктів у соціально-економічній сфері

СК11*. Здатність планувати і розробляти проєкти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.

У результаті освоєння дисципліни здобувач повинен:

Знати:

- світоглядні, соціально і особистісно значущі проблеми методології економічного дослідження;

- місце економічної науки в загальній системі наукового пізнання;

- філософські і методологічні основи різних наукових шкіл;

- інструменти та методи загальнонаукового та спеціального характеру та їх використання в економічній науці;

- закономірності розвитку методології економічного дослідження у взаємозв'язку з подіями економічного життя, економічною історією

Він має продемонструвати такі результати навчання:

ПРН1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.

ПРН 2. Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально-економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

ПРН 4. Розробляти соціально-економічні проєкти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.

ПРН 5. Дотримуватися принципів академічної доброчесності.

ПРН 7. Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропонувані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень.

ПРН 8. Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

ПРН 11. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

ПРН 14. Розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.

ПРН 15. Організувати розробку та реалізацію соціально-економічних проєктів із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення.

В межах цих результатів він повинен:

вміти:

- аналізувати соціально значущі проблеми і процеси, що відбуваються в суспільстві, прогнозувати можливі напрями розвитку;

- використовувати загальнонаукові і спеціальні методи у дослідженні явищ і закономірностей економічного життя;
- оцінювати емпіричну і теоретичну доказовість висунутих у рамках економічного дослідження теоретичних положень;
- аналізувати та оцінювати теоретичні положення та аргументацію різних шкіл економічної науки.

володіти:

- володіти культурою мислення, здатність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановці мети та вибору шляхів її досягнення
- оцінювати особливості методології дослідження різних економічних шкіл, їх переваги і слабкі сторони
- використовувати інструментарій загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання в економічних дослідженнях
- на основі опису економічних процесів і явищ будувати стандартні теоретичні моделі, аналізувати і змістовно інтерпретувати результати отримані на основі їх аналізу

Тематичний план курсу

Тема 1. Місце економічної методології у системі наукового знання.

Тема 2. Еволюція основних методологічних шкіл в економічній теорії.

Тема 3. Інституціональна методологія.

Тема 4. Еволюційна методологія.

Тема 5. Економічна синергетика.

Тема 6. Економічна психологія. .

Тема 7. Кількісні методи економічного аналізу.

Тема 8. Організація наукових досліджень.

Програма курсу

Тема 1. Місце економічної методології у системі наукового знання.

Наука як раціонально-критична форма пізнання світу. Форми пізнання світу. Подібність і відмінність економічної теорії, природничих наук і соціально-гуманітарного знання.

Сутність методології наукового пізнання у філософській науці та практиці наукових досліджень.

Джерела наукового знання і обґрунтування його істинності, їх особливості в економічному дослідженні. Практичний аспект методології.

Особливості методології економічної науки. Діалектична логіка як методологія наукового пізнання. Методологічне значення основних законів діалектики.

Структура наукового пізнання в економічному дослідженні. Економічна наука в її історичному розвитку. Економічна теорія і типи цивілізаційного розвитку. Поняття і типи цивілізацій. Суперечність сучасної техногенної цивілізації. Інформатизація та віртуалізація суспільно-економічного буття.

Рівні наукового пізнання (емпіричний та теоретичний), їх єдність і відмінність.

Особливості наукових досліджень у сучасному світі. Фактори, що впливають на методологію і методи наукових досліджень. Міждисциплінарні дослідження. Особливості природничих наук та соціального знання. Проблема єдності наукового знання. Екологізація науки.

Тема 2. Еволюція основних методологічних шкіл в економічній теорії.

Методологія класичної школи англійської та французької політекономії. Методологічні ідеї Дж.Стюарта і А. Сміта.

Неокласична методологія. Модель економічної людини. Лібералізм та «чиста» економіка. Мікроекономіка. Кількісний аналіз. Маржиналізм. Основні неокласичні школи (К.Менгер, Л.Вальрас, Дж.Кларк, А.Маршалл).

Методологія "старої" і "нової" історичної школи Німеччини. Філософсько-методологічні принципи марксизму.

Методологія кейнсіанства. Неокласичний синтез.

Інституційна методологія та етапи її розвитку.

Системна парадигма в економічній теорії. Концепція системної парадигми Я.Корнаї. Б.Клейнер про систему «Об'єкт – Середовище-Проект- Процес».

Радянська політекономія та її роль у розвитку економічної методології. Одеська школа А.Покритана. Московська школа Н.Цаголова. Школа Я.Кронрода. Економіко-математична школа. Л.Канторович. Методологія оптимального планування. Праці К.Вальтуха.

Розвиток економічної методології на пострадянському просторі. Українська методологічна економічна думка у 21 сторіччі. А.Геєць, А.Гриценко.

Структура сучасного економічного знання. Теоретична та прикладна економіка. Економіка як наука та як навчальна дисципліна. Політекономія у сучасних умовах. Макро- та мікроекономіка.

Криза сучасної економічної теорії та методології: чинники виникнення та пошуки шляхів виходу з неї. Гетеродоксальний напрям досліджень та викладання економіки.

Тема 3. Інституціональна методологія.

Методологія «старого» інституціоналізму. Методологія «нового» інституціоналізму.

Норма як базовий елемент економічної структури суспільства. Трансакції та трансакційні витрати. Класифікації інститутів. Роль правил.

Ідеологія та власність як інститути. Держава та домогосподарство в економічній структурі. Профспілки як інститут. Теорія контрактів та організації.

Економіка та право. Кредитно-банківська система як сукупність інститутів.

Методологічні можливості та межі інституційної економіки. Сучасний інституціоналізм. Праці Д.Аджемоглу та Е. Райнерта.

Тема 4. Еволюційна методологія.

Еволюційна економіка та її місце у системі сучасного економічного знання.

Еволюційний підхід. Поняття еволюції. Мутація, спадкоємність та відбір. Закономірність та випадковість. Фенотип та генотип.

Еволюційні ідеї в історії. Ч.Дарвін.

Еволюційні ідеї в економічній теорії. Універсальні системи в економіці. Конкуренція та класова боротьба. Розподіл праці та прогрес. Відбір та виживання. Різномайття та розвиток.

Витоки еволюціонізму в економічній теорії. К. Маркс, К.Менгер та Т.Веблен.

Сучасні підходи до інтеграції еволюційних ідей в економічну теорію. Проблема економічного зростання. Інститути та їх еволюція. Зв'язок інституціоналізму та еволюціонізму.

Поведінкова економіка. А. Маршалл та Й. Шумпетер.

А.Алчіан про невизначеність та оптимізацію. Теорія Нельсона-Уїнтера. Еволюційне моделювання.

Тема 5. Економічна синергетика.

Нелінійність економічного розвитку. Постнекласична методологія. Економіка як дисипативна система. Цикли ділової активності. Довгі хвилі Кондратьєва. Біфуркації. Революції в технологічних укладах.

Фінансизація економіки та мислення. Моделі фондового ринку. Гра як форма комунікацій економічних суб'єктів. Феномен біткоїну.

Самоорганізація групи та суспільства. Роль організацій в сучасній економіці. Сучасний менеджмент. Життєвий цикл організації. Адаптація до змін. Ієрархія і гетерархія організацій. Мережева організація суспільства. Взаємозв'язок мережі та ієрархії. Теорія хаосу і концепція менеджменту. Принципи біфуркаційного менеджменту.

Синергетика і прогнозування. Інституційна футурологія. Римський клуб. Віденська Академія вивчення майбутнього. І. Пригожин. Прогнозування технологічних змін, розвитку локальних та глобальних ринків.

Нелінійне мислення як основа прогнозування та методологічна система. Теорія самоорганізованої критичності.

Тема 6. Економічна психологія.

Структура і типи людської психіки. Філософські підходи до психологічної структури. Типології психіки. Причини розбіжностей. І. П. Павлов про інстинкти і про роль інститутів («правил»).

Роль психіки в господарській системі (Н.Кондратьєв, Т. Веблен, В. Парето, В. Зомбарт, А. Маршалл, Дж. М. Кейнс).

Психіка людини очима лауреатів Нобелівської премії з економіки. Сучасна криза аксіоматики мейнстриму. Два погляди на психологічні основи економічного вибору: Д. МакФадден і А. Сен. Психіка і неформальні правила економічної поведінки: Дж. Акерлоф і Дж. Стігліц. «Роздвоєння» економічного пізнання: Д. Канеман і В. Сміт.

Психогеноміка і початок нового етапу у вивченні економічної поведінки.

Структура психіки та її типи: соціально-економічний кут зору.

Психологічна підоснова інститутів і організацій. Інститути, організації та типологія психіки. Зрушення в психіці і трансформація інститутів. Психіка і «людський капітал». Ринок і організації: два типи відносин. Структури психіки і соціально-економічні системи

Ринкові категорії: психологічний аспект. Поведінкова економіка. Р.Талер.

Психологічні основи загального взаємозв'язку ринків. Часткові ринки в системі загальної ринкової рівноваги. Рівень життя та інстинкт самозбереження. Межі взаємозамінності. Психологічні детермінанти структури попиту. Соціальні потреби і «ринки» соціальних благ. Типи психіки і види конкуренції.

Типи підприємницької психіки.

Національна психологія і національна економіка.

Тема 7. Кількісні методи економічного аналізу.

Методи збирання даних гуманітарних науках. Типи даних, що використовуються в процесі дослідження. Пошукові дослідження. Наукове спостереження. Види спостережень.

Опитування як метод збирання даних. Види опитувань. Помилки при проведенні опитувань.

Експеримент як метод збирання даних. Помилки при проведенні експериментів.

Вимірювання в економічних дослідженнях. Вимоги до системи вимірювань. Шкали, що використовуються у вимірюваннях. Складення анкет для проведення опитувань.

Робота з вибірками. Поняття вибірки. Методи складення вибірок. Розподіл вибірових середніх. Довірчий інтервал та його розрахунок. Визначення розміру вибірки.

Оцінка довірчого інтервалу та вибірки при вивченні відсоткових співвідношень.

Первинна обробка даних. Редагування та кодування даних. Табуляція даних.

Тестування статистичної значущості отриманих результатів. Загальна процедура тестування. Помилки. Методи тестування статистичної значущості.

Статистичний аналіз даних. Кореляційний аналіз. Регресійний аналіз. Кластерний аналіз. Big Data.

Тема 8. Організація наукових досліджень.

Еволюція організаційних форм науки. Наука як система фундаментальних і прикладних досліджень. Науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки (НДДКР). Академічна, галузева і вузівська наука: цілі, завдання та перспективи розвитку. Наука і освіта.

Управління науковими проектами. Формування пропозицій щодо фінансування наукових досліджень. Грантове фінансування. Грантовий запит, порядок його розробки та оформлення. Виконання грантових проектів.

Законодавча база організації наукових досліджень. Законодавство щодо реєстрації прав інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

Система державної атестації наукових кадрів. Наукові ступені та вчені звання. Реформування пострадянської системи атестації в Україні.

Аспірантура та докторантура. Порядок вступу та навчання. Наукове керівництво.

Планування підготовки та написання дисертації. Навчальна та наукова складові освітньо-наукової програми. Індивідуальна наукова траєкторія здобувачів та її забезпечення.

Контроль за виконанням програми підготовки здобувачів та якістю дослідження. Академічна доброчесність наукових керівників, здобувачів та викладачів. Плагіат та відповідальність за нього.

Підготовка наукових публікацій за темою дослідження. Апробація наукових результатів.

Порядок подання дисертацій до захисту. Проходження дисертації у спеціалізованій вченій раді. Антиплагіатна перевірка.

Методика та організація самостійної наукової роботи. Мета і завдання в структурі наукового дослідження. Альтернативи (гіпотези) досягнення мети та їх оцінка. Засоби та методи дослідження. Структура, механізми обґрунтування та критерії наукового методу. Методи емпіричного дослідження.

Обґрунтування результатів дослідження. Види обґрунтування. Методи систематизації наукових знань. Визначення та їх роль в формування наукової термінології. Інформаційні технології у сучасному науковому пізнанні та науковій діяльності.

Комунікативні навички дослідника та їх формування. Вміння працювати в команді, узгоджувати інтереси та знаходити компроміси. Стресостійкість. Навички лідерства, здатність брати на себе відповідальність, здатність працювати в критичних умовах, вміння вирішувати конфлікти. Точність та пунктуальність. Дотримання встановлених термінів завершення певного етапу роботи. Репутаційні ризики.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усь ого	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	сем.	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	

Тема 1. Місце економічної методології у системі наукового знання.	6	2	2			2	6	2				4	
Тема 2. Еволюція основних методологічних шкіл в економічній теорії.	8	4	2			2	10	4	2			4	
Тема 3. Інституціональна методологія.	8	2	2			4	6					6	
Колоквіум № 1	2		2										
Тема 4. Еволюційна методологія.	4	2				2	6					6	
Тема 5. Економічна синергетика.	6	2				4	4					4	
Тема 6. Економічна психологія.	8	2	2			4	6					6	
Колоквіум № 2	2		2										
Тема 7. Кількісні методи економічного аналізу.	4	2				2	8		2			6	
Тема 8. Організація наукових досліджень.	2	2					2					2	
Написання наукової статті	16				16		16					16	
Написання есе (реферату)	10				10		10					10	
Самостійне дослідження	14				14		16					16	
УУсього годин	90	18	12		40	20	90	6	4			42	38

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Місце економічної методології у системі наукового знання.	2
2	Тема 2. Еволюція основних методологічних шкіл в економічній теорії.	2
3	Тема 3. Інституціональна методологія.	2
4	Колоквіум № 1	2
5	Тема 6. Економічна психологія. .	2
6	Колоквіум № 2	2
	Разом	12

5. Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота здобувачів вищої освіти передбачає: види роботи, що зазначені в таблиці нижче.

Вид самостійної роботи	Всього годин		Форми контролю
	денне	заочне	
1. Самостійне вивчення окремих тем	12	16	Усне (письмове) опитування
2. Підготовка рефератів, доповідей	2	-	Заслуховування рефератів, доповідей, обговорення у групі
3. Пошук відповідей на контрольні запитання з вивченої теми	2	16	Огляд конспектів, зошитів

4. Підготовка до виконання тестових завдань	2	2	Перевірка тестових завдань
5. Підготовка до колоквіумів	2	4	Перевірка контрольних робіт
Загальний обсяг	20	40	

6. Індивідуальні завдання

№ з/п	Види, зміст індивідуального завдання	Кількість годин	Максимальна кількість балів
1.	Есе за одним з рекомендованих додаткових джерел (за вибором студента)	10	10
2.	Виконання самостійного дослідження	14	10
3.	Підготовка наукової статті	16	10
	Разом	40	30

7. Методи контролю

Методи контролю передбачають поточний контроль, виконання індивідуальних завдань та 2 контрольних робіт (письмових колоквіумів). Додаткові бали здобувач вищої освіти отримує за роботу на занятті. Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту, що проводиться у письмовій формі і включає 2 тести.

Оцінювання знань, умінь та навичок студентів включає ті види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни “Методологія дослідження та практика вимірювання економічних процесів” передбачають лекційні, семінарські заняття, самостійну роботу та виконання індивідуальних завдань.

Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться в наступних формах:

- оцінювання роботи і знань студентів під час семінарських занять;
- здійснення проміжного контролю знань (2 колоквіуми);
- оцінювання виконання індивідуальних завдань (написання есе, наукової статті; виконання самостійного дослідження)
- складання іспиту.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни;
- відвідування занять;
- виконання індивідуальних завдань;
- проведення проміжного контролю (2 колоквіуми).

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності на практичних заняттях проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;
- ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- уміння поєднувати теорію із практикою при розгляді практичних ситуацій, розв'язанні задач, винесених на розгляд в аудиторії;
- логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах (есе, стаття, колоквіуми, самостійне дослідження) і у виступах в аудиторії, уміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Узагальнення системи контролю наведене нижче у таблиці.

Тип контролю	Форма контролю	періодичність
Поточний	Колоквіум №1	6 тиждень
	Колоквіум № 2	10 тиждень
	Захист самостійного дослідження	15 тиждень
	Захист есе (виступ)	Упродовж семестру
	Захист наукової статті	15 тиждень
Підсумковий	Іспит	сесія

8. Схема нарахування балів

	Поточний контроль	Форма контролю	Кількість балів
№№ теми	Назва теми		
1	Тема 1. Місце економічної методології у системі наукового знання.	Оцінка виступу	3
2	Тема 2. Еволюція основних методологічних шкіл в економічній теорії.	Оцінка виступу	3
3	Тема 3. Інституціональна методологія.	Оцінка виступу	2
	Колоквіум № 1	Контроль на робота	10
6	Тема 6. Економічна психологія. .	Оцінка виступу	2
	Колоквіум № 2	Контроль на робота	10
	Захист есе (виступ)		10
	Захист самостійного дослідження		10
	Захист статті		10
	Разом поточний контроль		60
	Підсумковий контроль	тест	40
	Разом		100

Критерії оцінювання (денна та заочна форма)

1) Письмовий колоквіум (контрольна робота), передбачений навчальним планом (10 балів)

Контрольна робота складається з завдань щодо опрацювання наукових джерел, виконується та здається в електронному вигляді.

Оцінка	Критерії оцінювання
9-10	Завдання виконані в повному обсязі та без помилок. Здобувач вищої освіти демонструє глибоке володіння теоретичним матеріалом, показує уміння

	користуватися навичками та різними прийомами рішення практичних завдань.
7-8	Зробив всі практичні завдання з окремими незначними помилками. Проявив знання та розуміння основних положень з навчальної дисципліни.
5-6	При виконанні завдань допущені суттєві помилки. Здобувач вищої освіти показує знання основних положень навчального матеріалу на рівні запам'ятовування, але не достатнього розуміння.
0-4	Завдання не виконані зовсім або при їх виконанні допущені грубі помилки.

2) Поточний контроль*:

- теми 1, 2 (10 балів)
- теми 3, 6 (10 балів)

Оцінка	Критерії оцінювання
9-10	Виступ повний, обґрунтований, продемонстровано знання, окрім матеріалу підручника, основної та додаткової літератури, наведено аргументацію на користь власної авторської позиції. Студент відповідає на додаткові запитання належним чином
7-8	Тема виступу в цілому розкрита, продемонстровано знання матеріалу підручника та основної літератури, але власна аргументація відсутня, відповіді на додаткові запитання не надані
5-6	Тема виступу в цілому розкрита, але виключно на матеріалах навчальної літератури, без демонстрації вивчення основних та додаткових джерел наукових джерел
0-4	Студент не готовий; або пропустив заняття без поважної причини; або пропустив заняття з поважної причини, але не відпрацював його; або не розкрив питання; або розкрив фрагментарно та безсистемно, без підтвердження знання положень навчальної літератури та не продемонстрував знайомство з джерелами, які мав пропрацювати при підготовці.

*Примітка. Після визначення оцінки поточного контролю набраний бал перераховується для зарахування до загальної 100-бальної оцінки з коефіцієнтом 0,3 (теми 1,2) або 0,2 (теми 3,6).

Шкала оцінювання індивідуальних завдань

Кількість балів	Критерії оцінювання
10	Здобувач вищої освіти правильно обирає метод виконання завдання, володіє різнобічними вміннями, навичками та прийомами розв'язання завдань. Завдання виконане без помилок. Звіт містить розгорнуті авторські коментарі.
9	Здобувач вищої освіти правильно застосовує теоретичні знання та положення при виконанні завдання, володіє необхідними вміннями та навичками роботи з джерелами. Виконав завдання з окремими незначними помилками. Текст містить стислі авторські коментарі.
8	Здобувач вищої освіти правильно застосовує теоретичні знання та положення при виконанні завдання, володіє необхідними вміннями та навичками роботи з джерелами. Виконав завдання з окремими незначними помилками. Текст не містить авторських коментарів.
7	Здобувач вищої освіти при виконанні завдання не розкрив окремі ключові аспекти завдання. Недостатньо володіє вміннями та навичками роботи з літературними джерелами, методами виконання дослідження. Робота не

	містить авторських коментарів.
6	Здобувач вищої освіти при виконанні завдання допустив помилки у виконанні окремих частин роботи. Завдання не містить авторських узагальнень.
5	Здобувач вищої освіти при виконання завдання допустив значну кількість помилок. Тема розкрита поверхнево.
0-4	Здобувач вищої освіти не уміє застосовувати знання при виконанні завдання, не володіє методами дослідження, необхідними для виконання завдання. Не вирішив завдання взагалі або допустив критичні помилки.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для екзамену
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

Акерлоф Дж., Шиллер Р. «Spiritus Animalis», или Как человеческая психология управляет экономикой и почему это важно для мирового капитализма / пер. с англ. М: ООО «Юнайтед Пресс», 2010. 273 с.

Ананьин О. И. Экономическая теория: кризис парадигмы и судьба научного сообщества. Пушино Москов. обл. РАН. ИЭ, 1992.

Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі /пер. з англ. К.: Основи, 2001. 670 с.

Бондырева С.К., Колесов Д.В. Традиции: стабильность и преемственность в жизни общества: учеб пособие. М.: изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: изд-во НПО «МОДЕК», 2004. 280 с.

Ефимов В. М. Дискурсивный анализ в экономике: пересмотр методологии и истории экономической науки. Часть I. Иная методология экономической науки // Экономическая социология. 2011.Т. 12. № 3. С.15-53.

Ефимов В. М. Дискурсивный анализ в экономике: пересмотр методологии и истории экономической науки. Часть II. Иная история и современность // Journal of Economic Regulation (Вопросы регулирования экономики). 2011.Том 2. № 3. С. 5-79.

Клейнер Г.Б. Новая теория экономических систем и ее приложения / Г.Б. Клейнер // Вестник Российской академии наук. 2011. т.81. № 9. С. 794-811

Клейнер Г.Б. Эволюция институциональных систем / Г.Б. Клейнер // ЦЭМИ РАН. М. Наука, 2004. 240 с.

Колодко Г. В. Куда идет мир: политическая экономия будущего / Г. В. Колодко; пер. с пол. Ю. Чайникова. М.: Магистр, 2014. 528 с.

Маккроски Д. Риторика экономической науки. Второе издание / пер. с англ. М.; СПб : Изд-во Института Гайдара; Издательство «Международные отношения», Факультет свободных искусств и наук СПбГУ, 2015. 328 с.

- Мельник Л. Г. Теория самоорганизации экономических систем : монография / Сумы : Университетская книга, 2012. 439 с.
- Мизес Л. фон. О некоторых распространенных заблуждениях по поводу предмета и метода экономической науки // Thesis. Научный метод. 1994. № 4.
- Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. пособие / М. : Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 464 с.
- Нащекина О. Н., Тимошенко И. В. Методология научных исследований : учеб. пособие. Харьков : НТУ "ХПИ", 2011. 304 с.
- Нельсон Р., Уинтер С. Дж. Эволюционная теория экономических изменений / пер. с англ. М.: Дело, 2002. 536 с.
- Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология научного исследования. М.: Либроком, 2009. 280 с.
- Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология. М.: СИНТЕГ, 2007. 668 с.
- Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / пер. с англ. М.: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. 256 с.
- Ольсевич Ю.Я. Психологические основы экономического поведения. М.: ИНФРА-М, 2015. 413 с.
- Ольсевич Ю.Я. Когнитивно-психологический сдвиг в аксиоматике экономической теории (Альтернативные гипотезы). М.: Алетейя, 2012. 224 с.
- Поланьи К. Избранные работы / К. Поланьи. М.: «Территория будущего», 2010. 200 с.
- Поппер К. Логика и рост научного знания. М.: Прогресс, 1983.
- Талер Р. Новая поведенческая экономика / пер. с англ. М.: Хорошая книга, 2016. 352 с.
- Талер Р. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення / пер. з англ. К.: Наш формат, 2018. 464 с.
- Ушаков Е.В. Введение в философию и методологию науки: Учебник / Е.В. Ушаков. М.: Издательство «Экзамен», 2005. 528 с.
- Фридман М. Методология позитивной экономической науки// Thesis. Научный метод, 1994. № 4.
- Фуруботн Э.Г., Рихтер Р. Институты и экономическая теория. Достижения новой институциональной экономической теории / пер. с англ. СПб.: изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2005. 702 с.
- Чернышев Д. Как люди думают. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. 326 с.
- Шидер Т. Различия между историческим методом и методом социальных наук. М.: Наука, 1970.
- Bolgerx N., Laurenceau J.-Ph. Intensive Longitudinal Methods. An Introduction to Diary and Experience Sampling Research. New York – London: The Gullford Press, 2013. 274 p.
- O'Brien R., Williams M. Global Political Economy: Evolution & Dynamics. 5-th ed. Palgrave, 2016. 377 p.
- Dawson C. Introduction to Research Methods. A Practical Guide for Anyone Undertaking a Research Project. 4-th ed. How To Content, 2009. 177 p.
- Thaler Richard H. Advances in Behavioral Finance. Vol II. Princeton University Press, 2005. 721 p.
- Thaler Richard H. Misbehaving: The Making of Behavioral Economics W. W. Norton and Company, 2015. 399 p.
- Thaler Richard H. The Winner's Curse. Paradoxes and Anomalies of Economic Life Richard H Thaler / Russel Sage Foundation Book, The Free Press MacMillan, 2019. 259 p.

Допоміжна література

- Аджемоглу, Д., Робинсон, Дж. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты / пер. с англ. М. : Издательство АСТ, 2015. 575 с.

Ариели Д. Поведенческая экономика. Почему люди ведут себя иррационально и как заработать на этом / пер. с англ. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2012. 296 с.

Ариели Д. Позитивная иррациональность. Как извлекать выгоду из своих нелогичных поступков. / пер. с англ. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2010. 304 с.

Ариели Д. Предсказуемая иррациональность. Скрытые силы, определяющие наши решения / пер. с англ. П. Миронова. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2010. 296 с.

Аузан А. Экономика всего. Как институты определяют нашу жизнь. М. : Манн, Иванов и Фербер, 2014. 160 с.

Баумоль Б. Секреты экономических показателей. Скрытые ключи к будущим экономическим тенденциям и инвестиционным возможностям. М.: Баланс Бизнес Букс, 2007.- 352 с.

Гуриев С. Мифы экономики. Заблуждения и стереотипы, которые распространяют СМИ и политики. М.: Юнайтед Пресс, 2012. 312 с.

Евстигнеева Л.П., Евстигнеев Р.Н. Методологические основы экономической синергетики (научный доклад). М.: ИЭ РАН, 2007. 64 с.

Евстигнеева Л.П., Евстигнеев Р.Н. Становление экономической синергетики // Общественные науки и современность. 2012. № 1. С. 122-133.

Евстигнеева Л.П., Евстигнеев Р.Н. Экономика как синергетическая система. М.: ЛЕНАНД, 2010. 273 с.

Иглтон Т. Почему Маркс был прав. Терри Иглтон / пер. с англ. М.: Карьера Пресс, 2012. 304 с.

Канеман Д. Думай медленно... Решай быстро / пер. с англ. М.: АСТ, Neoclassic, 2016. 656 с.

Коэн М., Нагель Э. Введение в логику и научный метод / пер. с англ. Челябинск: 2010. 655 с.

Левитт С.Д., Дабнер С. Дж. Фрикономика. Мнение экономиста-диссидента о неожиданных связях между событиями и явлениями / пер. с англ. М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. 288 с.

Левитт С.Д., Дабнер С. Дж. Суперфрикономика (Superfreakonomics). М.: Манн, Иванов и Фербер, 2010. 295 с.

Норт, Д.; Уоллис, Д.; Вайнгаст, Б. Насилие и социальные порядки. Концептуальные рамки для интерпретации письменной истории человечества / пер. с англ. М.: Изд. Института Гайдара, 2011. 480 с.

Райнерт Э. С. Как богатые страны стали богатыми и почему бедные страны остаются бедными. М.: ГУ ВШЭ, 2011. 384 с.

Сонин К. Уроки экономики.- М.: Манн, Иванов и Фербер, 2011. 255 с.

Тaleb Н.Н. Черный лебедь. Под знаком непредсказуемости. Пер с англ. 2-е изд. М.: Иностранка, 2012. 736 с.

Тaleb Н. Н. Антихрупкость. Как извлечь выгоду из хаоса / пер. с англ. М.: КоЛибри-Азбука-Аттикус, 2016. 768 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Бази даних Всесвітнього банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : data.worldbank.org/

Офіційний сайт Верховної Ради України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua;>

Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua

Офіційний сайт МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.imf.org/external/pubs/

Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua

Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.

Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nplu.kiev.ua>.

Офіційний сайт Харківської державної наукової бібліотеки ім. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://korolenko.kharkov.com>.

Сайт ЦРУ: www.cia.gov/library/publications/the-worldfactbook/index.html

Центр економічних досліджень при Швейцарському федеральному технологічному інституті Цюриха: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : globalization.kof.ethz.ch

<http://www.oecd.org/>

www.heritage.org/Index/Ranking.aspx

www.unctad.org

2. НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ

РОЗШИРЕНІ ПЛАНИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Місце економічної методології у системі наукового знання.

Тема 2. Еволюція основних методологічних шкіл в економічній теорії.

Тема 3. Інституціональна методологія.

Тема 4. Еволюційна методологія.

Тема 5. Економічна синергетика.

Тема 6. Економічна психологія. .

Тема 7. Кількісні методи економічного аналізу.

Тема 8. Організація наукових досліджень.

Тема 1. Місце економічної методології у системі наукового знання.

1. Наука як раціонально-критична форма пізнання світу. Форми пізнання світу. Подібність і відмінність економічної теорії, природничих наук і соціально-гуманітарного знання.

Сутність методології наукового пізнання у філософській науці та практиці наукових досліджень.

2. Джерела наукового знання і обґрунтування його істинності, їх особливості в економічному дослідженні. Практичний аспект методології.

3. Особливості методології економічної науки. Діалектична логіка як методологія наукового пізнання. Методологічне значення основних законів діалектики.

4. Рівні наукового пізнання (емпіричний та теоретичний), їх єдність і відмінність.

Міждисциплінарні дослідження. Особливості природничих наук та соціального знання. Проблема єдності наукового знання. Екологізація науки.

Тема 2. Еволюція основних методологічних шкіл в економічній теорії.

1. Методологія класичної школи англійської та французької політекономії. Методологічні ідеї Дж.Стюарта і А. Сміта.

2. Неокласична методологія. Модель економічної людини. Лібералізм та «чиста» економіка. Мікроекономіка. Кількісний аналіз. Маржиналізм. Основні неокласичні школи (К.Менгер, Л.Вальрас, Дж.Кларк, А.Маршалл).

3. Методологія "старої" і "нової" історичної школи Німеччини.

4. Філософсько-методологічні принципи марксизму.

5. Методологія кейнсіанства. Неокласичний синтез.

6. Інституційна методологія та етапи її розвитку.

7. Системна парадигма в економічній теорії. Концепція системної парадигми Я.Корнаї. Б.Клейнер про систему «Об'єкт – Середовище-Проект- Процес».

8. Радянська політекономія та її роль у розвитку економічної методології. Розвиток економічної методології на пострадянському просторі. Українська методологічна економічна думка у 21 сторіччі. А.Геєць, А.Гриценко.

Тема 3. Інституціональна методологія.

1. Методологія «старого» інституціоналізму. Методологія «нового» інституціоналізму.

Норма як базовий елемент економічної структури суспільства. Трансакції та трансакційні витрати. Класифікації інститутів. Роль правил.

2. Ідеологія та власність як інститути. Держава та домогосподарство в економічній структурі. Профспілки як інститут. Теорія контрактів та організації.

3. Економіка та право. Кредитно-банківська система як сукупність інститутів.

4. Методологічні можливості та межі інституційної економіки. Сучасний інституціоналізм. Праці Д.Аджемоглу та Е. Райнерта.

Тема 4. Еволюційна методологія.

1. Еволюційна економіка та її місце у системі сучасного економічного знання. Еволюційний підхід. Поняття еволюції. Мутація, спадкоємність та відбір. Закономірність та випадковість. Фенотип та генотип.
2. Еволюційні ідеї в економічній теорії. Універсальні системи в економіці. Конкуренція та класова боротьба. Розподіл праці та прогрес. Відбір та виживання. Різноманіття та розвиток.
3. Сучасні підходи до інтеграції еволюційних ідей в економічну теорію. Проблема економічного зростання. Інститути та їх еволюція. Зв'язок інституціоналізму та еволюціонізму.
4. Поведінкова економіка. А. Маршалл та Й. Шумпетер.

Тема 5. Економічна синергетика.

1. Постнекласична методологія. Економіка як дисипативна система. Цикли ділової активності. Довгі хвилі Кондратьєва. Біфуркації. Революції в технологічних укладах.
2. Фінансизація економіки та мислення. Моделі фондового ринку. Гра як форма комунікацій економічних суб'єктів. Феномен біткоїну.
3. Самоорганізація групи та суспільства. Роль організацій в сучасній економіці. Сучасний менеджмент. Життєвий цикл організації. Адаптація до змін. Ієрархія і гетерархія організацій. Мережева організація суспільства. Взаємозв'язок мережі та ієрархії. Теорія хаосу і концепція менеджменту. Принципи біфуркаційного менеджменту.
4. Нелінійне мислення як основа прогнозування та методологічна система. Теорія самоорганізованої критичності.

Тема 6. Економічна психологія.

1. Структура і типи людської психіки. Філософські підходи до психологічної структури. Типології психіки.
2. Психіка людини очима лауреатів Нобелівської премії з економіки. Сучасна криза аксіоматики мейнстріму. Два погляди на психологічні основи економічного вибору: Д. МакФадден і А. Сен. Д. Канеман і В. Сміт.
3. Психологічна підоснова інститутів і організацій. Інститути, організації та типологія психіки. Зрушення в психіці і трансформація інститутів. Психіка і «людський капітал». Ринок і організації: два типи відносин. Структури психіки і соціально-економічні системи
4. Поведінкова економіка. Р.Талер. Психологічні основи загального взаємозв'язку ринків. Часткові ринки в системі загальної ринкової рівноваги. Рівень життя та інстинкт самозбереження. Межі взаємозамінності. Психологічні детермінанти структури попиту. Соціальні потреби і «ринки» соціальних благ. Типи психіки і види конкуренції.
5. Національна психологія і національна економіка.

Тема 7. Кількісні методи економічного аналізу.

1. Методи збирання даних гуманітарних наук. Типи даних, що використовуються в процесі дослідження. Пошукові дослідження. Наукове спостереження. Види спостережень.
2. Експеримент як метод збирання даних. Помилки при проведенні експериментів. Вимірювання в економічних дослідженнях. Вимоги до системи вимірювань. Шкали, що використовуються у вимірюваннях. Складення анкет для проведення опитувань.
3. Робота з вибірками. Поняття вибірки. Методи складення вибірок. Розподіл вибіркових середніх. Довірчий інтервал та його розрахунок. Визначення розміру вибірки. Первинна обробка даних. Редагування та кодування даних. Табуляція даних.
4. Тестування статистичної значущості отриманих результатів. Загальна процедура тестування. Помилки. Методи тестування статистичної значущості.

5. Статистичний аналіз даних. Кореляційний аналіз. Регресійний аналіз. Кластерний аналіз. Big Data.

Тема 8. Організація наукових досліджень.

1. Законодавча база організації наукових досліджень. Законодавство щодо реєстрації прав інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

2. Система державної атестації наукових кадрів. Наукові ступені та вчені звання. Реформування пострадянської системи атестації в Україні.

3. Планування підготовки та написання дисертації. Навчальна та наукова складові освітньо-наукової програми. Індивідуальна наукова траєкторія здобувачів та її забезпечення.

4. Методика та організація самостійної наукової роботи. Мета і завдання в структурі наукового дослідження. Альтернативи (гіпотези) досягнення мети та їх оцінка. Засоби та методи дослідження. Структура, механізми обґрунтування та критерії наукового методу. Методи емпіричного дослідження.

5. Обґрунтування результатів дослідження. Види обґрунтування. Методи систематизації наукових знань. Визначення та їх роль в формування наукової термінології. Інформаційні технології у сучасному науковому пізнанні та науковій діяльності.

**3. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ
(СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ,
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
(у т.ч. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ)**

**ПЛАНИ ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З КУРСУ
«Методологія дослідження соціально-економічних процесів»**

Тема 1. Місце економічної методології у системі наукового знання.

- 1.Форми пізнання світу. Подібність і відмінність економічної теорії, природничих наук і соціально-гуманітарного знання.
- 2.Джерела наукового знання і обґрунтування його істинності, їх особливості в економічному дослідженні. Практичний аспект методології.
- 3.Особливості методології економічної науки. Діалектична логіка як методологія наукового пізнання. Методологічне значення основних законів діалектики.
- 4.Структура наукового пізнання в економічному дослідженні. Рівні наукового пізнання (емпіричний та теоретичний), їх єдність і відмінність.
- 5.Особливості наукових досліджень у сучасному світі. Фактори, що впливають на методологію і методи наукових досліджень. Міждисциплінарні дослідження.

Література:

- Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі /пер. з англ. К.: Основи, 2001. 670 с.
- Ефимов В. М. Дискурсивный анализ в экономике: пересмотр методологии и истории экономической науки. Часть I. Иная методология экономической науки // Экономическая социология. 2011.Т. 12. № 3. С.15-53.
- Ефимов В. М. Дискурсивный анализ в экономике: пересмотр методологии и истории экономической науки. Часть II. Иная история и современность // Journal of Economic Regulation (Вопросы регулирования экономики). 2011.Том 2. № 3. С. 5-79.
- Колодко Г. В. Куда идет мир: политическая экономия будущего / Г. В. Колодко; пер. с пол. Ю. Чайникова. М.: Магистр, 2014. 528 с.
- Макклоски Д. Риторика экономической науки. Второе издание / пер. с англ. М.; СПб : Изд-во Института Гайдара; Издательство «Международные отношения», Факультет свободных искусств и наук СПбГУ, 2015. 328 с.
- Нащекина О. Н., Тимошенко И. В. Методология научных исследований : учеб. пособие. Харьков : НТУ "ХПИ", 2011. 304 с.
- Нельсон Р., Уинтер С. Дж. Эволюционная теория экономических изменений / пер. с англ. М.: Дело, 2002. 536 с.
- Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология научного исследования. М.: Либроком, 2009.280 с.
- Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология. М.: СИНТЕГ, 2007. 668 с.
- Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / пер. с англ. М.: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. 256 с.
- Ушаков Е.В. Введение в философию и методологию науки: Учебник / Е.В. Ушаков. М.: Издательство «Экзамен», 2005. 528 с.
- Чернышев Д. Как люди думают. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. 326 с.
- O'Brien R., Williams M. Global Political Economy: Evolution & Dynamics. 5-th ed. Palgrave, 2016. 377 p.
- Dawson C. Introduction to Research Methods. A Practical Guide for Anyone Undertaking a Research Project. 4-th ed. How To Content, 2009. 177 p.

Тема 2. Еволюція основних методологічних шкіл в економічній теорії.

1. Методологічні ідеї Дж.Стюарта і А. Сміта.

Неокласична методологія. Модель економічної людини. Лібералізм та «чиста» економіка. Мікроекономіка. Кількісний аналіз. Маржиналізм. Основні неокласичні школи (К.Менгер, Л.Вальрас, Дж.Кларк, А.Маршалл).

2. Методологія "старої" і "нової" історичної школи Німеччини. Філософсько-методологічні принципи марксизму.

3. Інституційна методологія та етапи її розвитку.

4. Системна парадигма в економічній теорії. Концепція системної парадигми Я.Корнаї. Б.Клейнер про систему «Об'єкт –Середовище-Проект- Процес».

5. Структура сучасного економічного знання. Теоретична та прикладна економіка. Економіка як наука та як навчальна дисципліна. Політекономія у сучасних умовах. Макро- та мікроекономіка.

Література:

Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі /пер. з англ. К.: Основи, 2001. 670 с.

Клейнер Г.Б. Новая теория экономических систем и ее приложения / Г.Б. Клейнер // Вестник Российской академии наук. 2011. т.81. № 9. С. 794-811

Клейнер Г.Б. Эволюция институциональных систем / Г.Б. Клейнер // ЦЭМИ РАН. М. Наука, 2004. 240 с.

Мизес Л. фон. О некоторых распространенных заблуждениях по поводу предмета и метода экономической науки // Thesis. Научный метод. 1994. № 4.

Нельсон Р., Уинтер С. Дж. Эволюционная теория экономических изменений / пер. с англ. М.: Дело, 2002. 536 с.

Ушаков Е.В. Введение в философию и методологию науки: Учебник / Е.В. Ушаков. М.: Издательство «Экзамен», 2005. 528 с.

Фридман М. Методология позитивной экономической науки// Thesis. Научный метод. 1994. № 4.

Фуруботн Э.Г., Рихтер Р. Институты и экономическая теория. Достижения новой институциональной экономической теории / пер. с англ. СПб.: изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2005. 702 с.

Тема 3. Інституціональна методологія.

1. Методологія «старого» інституціоналізму. Методологія «нового» інституціоналізму.

2. Норма як базовий елемент економічної структури суспільства. Трансакції та трансакційні витрати. Класифікації інститутів. Роль правил.

3. Економіка та право. Кредитно-банківська система як сукупність інститутів.4. Методологічні можливості та межі інституційної економіки. Сучасний інституціоналізм. Праці Д.Аджемоглу та Е. Райнерта.

Література:

Клейнер Г.Б. Эволюция институциональных систем / Г.Б. Клейнер // ЦЭМИ РАН. М. Наука, 2004. 240 с.

Нельсон Р., Уинтер С. Дж. Эволюционная теория экономических изменений / пер. с англ. М.: Дело, 2002. 536 с.

Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология научного исследования. М.: Либроком, 2009.280 с.

Новиков А.М., Новиков Д.А. Методология. М.: СИНТЕГ, 2007. 668 с.

Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / пер. с англ. М.: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. 256 с.

Фуруботн Э.Г., Рихтер Р. Институты и экономическая теория. Достижения новой институциональной экономической теории / пер. с англ. СПб.: изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2005. 702 с.

Тема 6. Економічна психологія.

1. Роль психіки в господарській системі (Н.Кондратьєв, Т. Веблен, В. Парето, В. Зомбарт, А. Маршалл, Дж. М. Кейнс).
2. Психогеноміка і початок нового етапу у вивченні економічної поведінки.
3. Структура психіки та її типи: соціально-економічний кут зору.
4. Ринкові категорії: психологічний аспект. Поведінкова економіка. Р.Талер.
5. Типи психіки і види конкуренції. Типи підприємницької психіки.

Література:

Акерлоф Дж., Шиллер Р. «Spiritus Animalis», или Как человеческая психология управляет экономикой и почему это важно для мирового капитализма / пер. с англ. М: ООО «Юнайтед Пресс», 2010. 273 с.

Ольсевич Ю.Я. Психологические основы экономического поведения. М.: ИНФРА-М, 2015. 413 с.

Ольсевич Ю.Я. Когнитивно-психологический сдвиг в аксиоматике экономической теории (Альтернативные гипотезы). М.: Алетея, 2012. 224 с.

Талер Р. Новая поведенческая экономика /пер. с англ. М.: Добрая книга, 2016. 352 с.

Талер Р. Поведінкова економіка. Як емоції впливають на економічні рішення / пер. з англ. К.: Наш формат, 2018. 464 с.

Thaler Richard H. Advances in Behavioral Finance. Vol II. Princeton University Press, 2005. 721 p.

Thaler Richard H. Misbehaving: The Making of Behavioral Economics W. W. Norton and Company, 2015. 399 p.

Thaler Richard H. The Winner's Curse. Paradoxes and Anomalies of Economic Life Richard H Thaler / Russel Sage Foundation Book, The Free Press MacMillan, 2019. 259 p.

**4. ПИТАННЯ, ЗАДАЧІ, ЗАВДАННЯ АБО КЕЙСИ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ
ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ,
ПЕРЕДБАЧЕНИХ НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ, ПІСЛЯТЕСТАЦІЙНОГО
МОНІТОРИНГУ НАБУТИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Поточний контроль знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни;
- відвідування занять.

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності на практичних заняттях проводиться за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;
- ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді практичних ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні індивідуальних завдань, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;
- оволодіння методами економіко-статистичної обробки даних з використанням комп'ютерних технологій;
- логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінювання знань студента під час виконання завдань для самостійної роботи проводиться за 4-бальною шкалою.

Оцінка «відмінно» ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної відповіді до всіх зазначених критеріїв. Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку.

При оцінюванні практичних занять увага приділяється також їх якості та самостійності, своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Поточний контроль знань проводиться у вигляді опитування на практичних заняттях. Передбачає виявлення опанування студентом лекційного матеріалу та вміння застосування його для вирішення практичної ситуації, проводиться у вигляді усного опитування.

Контрольні завдання (самостійні роботи, справи)

Завдання для 1 колоквиуму.

Структура завдання: завдання включає три питання.

Перше питання – за книгою «Как экономическая наука помогает делать нашу жизнь лучше» (13 питань).

Друге питання – за книгою О.Румянцевой «Мировая экономическая наука в лицах» (33 питання).

Третє питання за книгою Ч.Уїлена «Голая экономика» (13 питань).

Той чи інший набір питань (по одному з кожного підрозділу (книги) формує відповідний варіант.

Розподіл питань за варіантами відбувається у день колоквиуму відповідно до вказівок викладача.

Питання – за книгою «Как экономическая наука
помогает делать нашу жизнь лучше»

1. Практична користь фундаментальних економічних досліджень.
2. Економічні основи екологічної політики (на прикладі механізму торгівлі квотами на викиди).
3. Проблема точності економічних вимірювань в економічній теорії (на прикладі індексу споживчих цін).
4. Удосконалення трудової мотивації на основі механізму податкового кредиту.
5. Вплив зовнішньоторговельної політики на економічне зростання в країнах, що розвиваються.
6. Вплив економічної теорії на соціальну політику.
7. Вплив монетарної політики на економічне зростання.
8. Теорія аукціонів як ефективний інструмент державного регулювання економіки
9. Теоретичні основи дерегуляції (на прикладі авіаційних перевезень).
10. Теоретичне обґрунтування реформ в національній системі освіти (на прикладі розробки та впровадження алгоритмів відстроченого згоди).
11. Наукові основи антимонопольної політики.
12. Економічні механізми в оборонному секторі (на прикладі впровадження моделі контрактної армії).
13. Економічні основи пенсійної реформи.

Питання за книгою О.Румянцевой «Мировая экономическая наука в лицах»

1. Економічні погляди Л.Мізеса та сучасність.
2. Економічні погляди С.Кузнеця та сучасність.
3. Економічні погляди Дж. Стиглера та сучасність.
4. Економічні погляди Й.Шумпетера та сучасність.
5. Економічні погляди Дж.Кейнса та сучасність.
6. Економічні погляди Дж. Коммонса та сучасність.
7. Економічні погляди А.Льюїса та сучасність.
8. Економічні погляди В.Парето та сучасність.
9. Економічні погляди М.Вебера та сучасність.
10. Економічні погляди Т.Веблена та сучасність.
11. Економічні погляди О.Бем-Баверка та сучасність.
12. Економічні погляди Л.Вальраса та сучасність.
13. Економічні погляди Ф.Кене та сучасність.

14.Економічні погляди А.Маршалла та сучасність.
15.Економічні погляди Ф.Ратцеля та сучасність.
16.Економічні погляди Дж. Ст. Мілля та сучасність.
17.Економічні погляди Дж. Акерлофа.
18.Економічні погляди М.Алле.
19.Економічні погляди Г.Беккера.
20.Економічні погляди Дж. Б'юкенена.
21.Економічні погляди Д.Канемана.
22.Економічні погляди Р.Коуза.
23.Економічні погляди Р.Манделла.
24.Економічні погляди Г.Марковіца.
25.Економічні погляди Ф.Модильяні.
Економічні погляди Г.Мюрдаля.
Економічні погляди М.Портера.
Економічні погляди А.Сена.
Економічні погляди Р. Солоу.
Економічні погляди Р. Спенса.
Економічні погляди Дж. Стиглиця.
Економічні погляди Дж. Самуельсона.
Економічні погляди М.Фрідмена.

Питання за книгою Ч.Уїлена «Голая экономика».

1. Розкрийте головні риси ринкового механізму (розділ 1).
2. Розкрийте основні риси мотиваційного механізму ринкової поведінки (розділ 2).
3. Розкрийте основні риси механізму державного втручання в економіку (розділ 3).
4. Дайте порівняльну характеристику механізмів ринкової саморегуляції та державного регулювання економіки (розділ 4).
5. Розкрийте роль інформації у ринковому механізмі (розділ 5).
6. Розкрийте значення якості людського капіталу у забезпеченні економічного зростання (розділ 6).
7. Розкрийте роль фінансового сектору у ринковому механізмі (розділ 7).
8. Розкрийте чинники, дія яких знижує ефективність державного регулювання економіки (розділ 8).
9. Дайте порівняльну характеристику різних засобів вимірювання економічного прогресу (розділ 9).
10. Розкрийте місце антиінфляційної політики у системі державного регулювання економіки (розділ 10).
11. Розкрийте наслідки глобалізації сучасної світової економіки (розділ 11).
12. Які чинники призводять до суттєвої різниці у рівні добробуту окремих країн? (розділ 12).
13. Як в Україні можна побудувати сучасну ефективну економіку?

Питання до іспиту/заліку з курсу "Методологія дослідження соціально-економічних процесів».

1. Наука як раціонально-критична форма пізнання світу, форма людської історії і культури, вид діяльності і соціальний інститут.
2. Схожість і відмінність економічної теорії, природничих наук і соціально-гуманітарного знання.
3. Універсальні науки як її іманентні характеристики.
4. Форми пізнання світу: буденне; естетичне; релігійне; філософське, наукове.
5. Соціокультурні та методологічні передумови становлення сучасної науки.
6. Економіка як предмет соціально-гуманітарного пізнання. Специфіка об'єкта і суб'єкта соціально-гуманітарного пізнання.
7. Схожість і відмінність теорії "Економікс" та природничих наук. Політична економія як вид соціально-гуманітарного знання.
8. Поняття методології наукового пізнання у філософському і практичному аспектах.
9. Гносеологічні аспекти наукового пізнання Проблеми джерел наукового знання і обґрунтування його істинності, їх особливості в економічному дослідженні.
10. Практичний аспект методології. Особливості методології економічної науки.
11. Методологія як учення про способи, методи, методики наукового дослідження. Гносеологія та епістемологія.
12. Доказ істинності знання. Раціональне та інтуїтивне у науковому дослідженні.
13. Загальне і особливе в методології економічних досліджень.
14. Структура наукового пізнання в економічному дослідженні.
15. Економічна наука в її історичному розвитку. Економічна теорія і типи цивілізаційного розвитку.
16. Класична, неklasична та постнеklasична наука, їх порівняльна характеристика.
17. Перспективи і проблеми інформаційного суспільства.
18. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання, їх єдність і відмінність.
19. Структура і динаміка наукового пізнання в економічному дослідженні.
20. Наука в її історичному розвитку. Проблема початку науки.
21. Поняття наукової раціональності. Феномен паранауки. Типи наукової раціональності в економічному дослідженні.
22. Функції науки в індустріальному і постіндустріальному суспільстві. Структура і динаміка економічного пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні економічного дослідження, їх єдність і відмінність.

23. Структура емпіричного дослідження. Поняття емпіричного базису наукової дисципліни.
24. Факт як форма наукового знання. Специфіка емпіричних узагальнень, та закономірностей.
25. Поняття наукової теорії та її застосування до економічних досліджень.
26. Абстрактні об'єкти теорії і їхня системна організація. Ідеальні об'єкти в структурі економічної теорії.
27. Функції наукової теорії. Проблема і гіпотеза як форми наукового пошуку і зростання знання.
28. Методологія класичної школи англійської та французької політекономії.
29. Методологічні ідеї Дж.Стюарта і А. Сміта. Методологія "старої" і "нової" історичної школи Німеччини. Філософсько-методологічні принципи марксизму.
30. Буржуазна неокласика.
31. Методологія кейнсіанства. Неокласичний синтез.
32. Інституційна та еволюційна методологія.
33. Академічна, галузева і вузівська наука: цілі, завдання та перспективи розвитку. Наука і освіта.
34. Методологія поведінкової економіки. .
35. Еволюція кількісних методів в економічних дослідженнях. Розвиток концепції «Великих даних» (Big Data).
36. Теорія самоорганізованої критичності.
37. Економічна синергетика.
38. Психогеноміка. Психологічні основи економічної поведінки.
39. Теорія філософії господарства.
40. Сучасний ноосферизм.
41. Особливості природничих наук і соціального знання. Проблема єдності наукового знання.
42. Математичні методи в економічних дослідженнях.
43. Міждисциплінарні запозичення в економічних дослідженнях. Вплив соціології, біології, психології, фізики, математики, права.
44. Еволюційна та інституціональна концепції економічного розвитку.
45. Феномен екологізації науки.
46. Проблема стійкості економічного розвитку. Людина в техносфері. Становлення техноструктури ХХІ століття.
47. Концепції Чорного лебідя та антихрупкості.
48. Нанотехнології та біотехнології. Проблема оцінки економічних, соціокультурних і соціоекологічних наслідків розвитку техніки.
49. Інформаційно-комп'ютерна революція. Інженерне мислення і формування технократичних уявлень про розвиток суспільства.
50. Загальний методологічний інструментарій сучасної науки. Методика і техніка наукового дослідження.
51. Сутність системного підходу та його використання в економічних дослідженнях. Мета і завдання в структурі наукового дослідження.

52. Альтернативи (гіпотези) досягнення мети та їх оцінка. Засоби та методи дослідження.
53. Структура, механізми обґрунтування та критерії наукового методу.
54. Методи емпіричного дослідження.
55. Методи теоретичного дослідження. Обґрунтування результатів дослідження. Види обґрунтування.
56. Методи систематизації наукових знань. Мова науки. Визначення та їх роль у формуванні наукової термінології.
57. Інформаційні технології в сучасному науковому пізнанні.
58. Методологічне значення основних законів діалектики.
59. Організація наукових досліджень в Україні.
60. Закони України «Про вищу освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність».
61. Експериментальна економіка як напрям сучасної економічної науки.
62. Поведінкова економіка та її методологічний потенціал.

**5. ЗАВДАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ –
СЕМЕСТРОВИЙ ЕКЗАМЕН
(чотирирівнена шкала оцінювання)**

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет економічний
Спеціальність економіка
Освітня програма: Економічна аналітика та статистика
Форма навчання денна
Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): магістр
Навчальна дисципліна: «Бізнес-економіка»

Семестр 1

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1*.

1. Завдання 1. Тест (25 балів)
2. Завдання 2. Тест (25 балів)

Затверджено на засіданні кафедри статистики, обліку та аудиту
Протокол № від “ ” року

Завідувач кафедри
Лектор

Володимир СОБОЛЄВ
Володимир СОБОЛЄВ

Тест з методології дослідження соціально-економічних процесів

1. З якою із зазначених нижче економічних наук тісно пов'язана економічна методологія?

- А. Економічна теорія.
- Б. Історія економічних вчень.
- В. Філософія економіки.

2. Яка з характеристик «економічної людини» не відповідає його сучасної моделі?

- А. Альтруїзм.
- Б. Цілерациональність.
- В. Егоцентризм.

3. Які три рівня обґрунтування є у економічних фактів?

- А. Теоретичний, світоглядний, методологічний.
- Б. Процедурний, емпіричний, теоретичний.
- В. Світоглядний, теоретичний, процедурний.

4. Який методологічний принцип виражає «бритва Оккама»?

- А. Принцип простоти.
- Б. Принцип несуперечності.
- В. Принцип можливості розв'язання.

5. В якості якої методології використовує філософію економічна наука?

- А. Всезагальної.
- Б. Загальнонаукової.
- В. Особливонаукової.

6. Що таке «наукова революція» за Т. Куном?

- А. Стадія кризи «нормальної науки».
- Б. Перехід від однієї парадигми до іншої парадигми.
- В. Розв'язання кризової ситуації в науці в рамках самої парадигми.

7. Як, згідно з І. Лакатосом, співвідносяться в його концепції дослідницька програма і парадигма?

- А. Парадигма - це дослідницька програма, що тимчасово захопила монополію.
- Б. Парадигма - це співіснування декількох дослідницьких програм, що конкурують між собою.
- В. Парадигма - це перехідний період від однієї дослідницької програми до іншої.

8. Як визначав фальсифікацію К. Поппер?

- А. Перевірка істинності тверджень певної наукової теорії шляхом прямого їх зіставлення з фактами і спостереженнями.
- Б. Перевірка істинності тверджень наукової теорії шляхом їх зіставлення із задалегідь вигаданими помилковими твердженнями.
- В. Перевірка істинності тверджень наукової теорії шляхом спростування цієї теорії (хоча б потенційного, сучасного).

9. Яке з перерахованих нижче соціально-епістемологічних вчень вважало, що соціальне знання можна отримувати приблизно тими ж способами, що природно-наукове знання, а соціальні науки повинні в усьому наслідувати природничих наукам?

- А. Соціальна феноменологія.
- Б. Постмодернізм.
- В. Позитивізм.

10. Що таке «життєвий світ» за А.Шюцем?

- А. Світ органічного життя, біологічних організмів (тварин і рослин, включаючи людину).
- Б. Світ активного функціонування суспільства і людини у всіх його проявах.
- В. Сфера безпосереднього, рефлексивного, життєвого досвіду, що інтуїтивно переживається, який формується і закріплюється на рівні здорового глузду.

11. Який із зазначених нижче емпіричних методів дослідження явища є не методом, а тільки процедурою?

- А. Спостереження.
- Б. Експеримент.
- В. Вимірювання.

12. З якої основної причини не можна підміняти методи економічних досліджень методами соціологічного дослідження?

- А. Економічна наука має власні цілі та завдання, що не відповідають цілям і задачам соціологічної науки.
- Б. Апарат і мова економічної науки не збігається з апаратом і мовою соціологічної науки.
- В. Методи соціологічної науки не є в необхідній ступеня формалізованими і математизованими в тій мірі, як цього вимагає економічне пізнання.

13. Що таке контент-аналіз?

- А. Метод кількісних досліджень документальної інформації, заснований на перекладі якісних параметрів досліджуваного тексту в кількісні характеристики і їх подальшій обробці і аналізі.
- Б. Метод якісних досліджень документальної і художньої інформації, що базується на вербальному аналізі досліджуваного документа і подальшому словесному його відтворенні.
- В. Метод кількісних досліджень документальної і художньої інформації, що використовує спеціальні матриці і графічні зображення, що показують взаємодію між досліджуваним документом і ситуацією, що їм описується.

14. Якої із зазначених наукових революцій не було в історії економічного знання?

- А. Кейнсіанська.
- Б. Марксистська.
- В. Інституціоналістська.

15. Які з цих принципів не були притаманні маржиналістській методології?

- А. Максимізація.
- Б. Суб'єктивізм.
- В. Історизм.

16. Яка з зазначених нижче вимог до наукового методу є зайвою і непотрібною?

- А. Загальнозначущість.
- Б. Ефективність.
- В. Евристичність.

17. Які з названих методів відіграють роль всезагальних методів для економічної науки?

- А. Математичні.
- Б. Статистичні.
- В. Філософські.

18. Який з наведених нижче економічних методів не є логічним?

- А. Економічна, дедукція.
- Б. Економічна інтуїція.
- В. Економічне моделювання.

19. Виключіть з перерахованих нижче методів метод, який не належить до розряду генетичних методів.

- А. Історичний.
- Б. Статистичний.
- В. Еволюційний.

20. В якому пункті правильно перераховані основні типи історичних джерел для економічної науки?

- А. Образотворчі, відеофонічні, електронні, усні, речові.
- Б. Письмові, усні, речові, електронні, образотворчі.
- В. Речові, письмові, образотворчі, відеофонічні, електронні.

21. Що таке кліометрія?

- А. Сукупність усіх методів історико-економічної науки.

- Б. Сукупність усіх досліджень в економічній історії і історії економічних вчень, які активно використовують статистичні і кількісні методи.
- В. Вчення про якісне вимірювання в історії.
- 22. Що таке контрфактична ситуація?**
- А. Змодельована за допомогою того чи іншого підбору кількісних показників ситуація, яка в тому чи іншому відношенні протистоїть досліджуваному історичному явищу.
- Б. Ситуація, що суперечить реальним історичним фактам.
- В. Ситуація, де в силу будь-якої потреби спотворені історичні факти.
- 23. Як можна приблизно охарактеризувати методологію історичної школи?**
- А. Епістемологічний релятивізм.
- Б. Холізм.
- В. Методологічний індивідуалізм.
- 24. На основі якого економічного спрямування розробляють свої теорії представники «нової історичної школи»?**
- А. Посткейнсіанство.
- Б. Неокласика.
- В. Неоінституціоналізм.
- 25. Яке із значень терміна «еволюція» є другорядним і рідко використовуються в економічній науці?**
- А. Еволюція як розгляд загальної логіки розвитку певного господарського процесу або об'єкта поза всяких історичних відхилень, випадковостей і шорсткостей.
- Б. Еволюція як метод дослідження, що висуває на перший план принцип боротьби за існування і принцип виживання найсильніших як основні способи пояснення причин будь-яких господарських явищ або фактів.
- В. Еволюція як поступовий, повільний розвиток на протигагу революції - стрибкоподібного, вибухового розвитку.
- 26. У чому полягає головний внесок Й. Шумпетера в розвиток еволюційної економіки?**
- А. Й. Шумпетер запропонував циклічну модель розвитку економіки, де фазі еволюції відповідала депресія, а фазі революції - фаза підйому.
- Б. Й. Шумпетер розробив еволюційну теорію підприємництва, засновану на впровадженні інновацій.
- В. Й. Шумпетер зробив «нерівноважний підхід» основою для аналізу з позицій еволюційної економіки.
- 27. У чому полягає основна заслуга Д. Норта перед еволюційною економікою?**
- А. Д. Норт поєднав в одне ціле історичний і еволюційний методи, а також пов'язав інституційний підхід з еволюційним шляхом.
- Б. Д. Норт розробив основи еволюційного підходу на базисі принципів економічної ефективності.
- В. Д. Норт показав, що еволюційну економіку слід трактувати як синтез неокласичного аналізу і сучасних методів нової історичної школи.
- 28. В якому сенсі слід трактувати застосування еволюційного методу (що розуміється як дарвіністське вчення про боротьбу за існування і виживання найсильніших) до історії розвитку економічних ідей (концепцій, теорій тощо)?**
- А. Боротьба ідей і виживання найсильніших ідей – це ємпірична реальність, реальні факти.
- Б. Боротьба ідей і виживання найсильніших ідей - це є тільки гіпотеза, не має реальних емпіричних підстав.
- В. Боротьба ідей і виживання найсильніших ідей - це є тільки ефективна модель розвитку економічного знання, побудована за аналогією з емпіричної реальністю.
- 29. Про які типи революцій міркують у своїх роботах історики економіки?**
- А. Технологічні і наукові.
- Б. Технологічні і соціально-економічні.
- В. Наукові та соціально-економічні.
- 30. У чому полягає головний «камінь спотикання», основна проблема для вербального спостереження?**
- А. Як краще висловити в поняттях і термінах вчинки і поведінку людей.
- Б. Як забезпечити логічну ясність і доказовість словесного опису поведінки людей.
- В. Як співвіднести між собою, з одного боку, реальну поведінку людей, а з іншого - написані ним тексти і висловлені думки.
- 31. Вкажіть, в якому з нижче наведених висловлювань використовується тільки суто наукове значення поняття «економічний експеримент»?**
- А. Колективізація була одним з найзначніших сталінських економічних експериментів в Радянському Союзі 20-30-х рр.
- Б. Викладачі кафедри маркетингу та менеджменту провели зі студентами економічний експеримент щодо виявлення переваг споживача.
- В. Перебудова мислилася М.С. Горбачовим як масштабний економічний і соціальний експеримент, спрямований на прискорення розвитку СРСР в 80-90-і рр.

- 32. У чому полягала головна проблема соціалістичного експериментування в економіці СРСР і інших східноєвропейських країн:**
- А. Недостатня масштабність і недостатня увага до економічного експерименту.
  - Б. Юридичні труднощі в проведенні таких експериментів, можливість переслідування з боку органів суду і прокуратури.
  - В. Порочність самої соціалістичної економіки, неможливість її радикального вдосконалення за допомогою обмеженого експериментування.
- 33. В рамках яких двох дисциплін розвивалася в другій половині XX ст. експериментальна економіка?**
- А. Економіка і соціологія.
  - Б. Економіка і психологія.
  - В. Економіка і педагогіка.
- 34. Які існують три основні типи формалізації?**
- А. Математична, фізична, логічна.
  - Б. Природна, логічна, математична.
  - В. Логічна, математична, символічна.
- 35. На який методології була заснована математична школа другої половини XIX ст. ?**
- А. Марксистській.
  - Б. Класичній.
  - В. Маржиналістській.
- 36. Які рівні наукового пізнання поєднують в собі математичний експеримент?**
- А. Теоретичний і емпіричний.
  - Б. Історичний і теоретичний.
  - В. Емпіричний і еволюційний.
- 37. В якому пункті правильно перераховані основні недоліки математичного методу в економіці?**
- А. Нездатність охопити якісні процеси в економіці; захоплення абстрактними формулами і розрахунками; відхід у «віртуалізацію» економічного знання; нездатність працювати на рівні здорового глузду і життєвого господарського досвіду.
  - Б. Нездатність охопити якісні процеси в економіці; складність для сприйняття представниками інших наук; відхід у «віртуалізацію» економічного знання; нездатність працювати на рівні здорового глузду і життєвого господарського досвіду.
  - В. Нездатність охопити якісні процеси в економіці; складність для сприйняття представниками інших наук; відхід у «віртуалізацію» економічного знання; гонитва за надмірним числом математичних моделей.
- 38. На які три основні методи спирається статистичне дослідження?**
- А. Метод спостереження, метод показників, метод експерименту.
  - Б. Метод спостереження, метод угруповань, метод показників.
  - В. Метод угруповань, метод показників, метод зведень.
- 39. Хто був найпомітнішим статистиком XIX в. ?**
- А. Г. Шмоллер.
  - Б. Ж.-Б. Сей.
  - В. Л. Кетле.
- 40. Що, згідно Дж.Н. Кейнсом, є основними умовами надійності статистичних фактів?**
- А. Надійність джерел і ступінь їх достовірності; повнота джерел; спосіб угруповання даних і спосіб обчислення середніх величин.
  - Б. Повнота джерел; спосіб угруповання даних і спосіб обчислення середніх величин; несуперечливість джерел один одному.
  - В. Надійність джерел і ступінь їх достовірності; повнота джерел; можливість верифікації джерел.
- 41. Викресліть із зазначених нижче тверджень одне те, що неправильно формулює позитивне значення статистичного методу в економічній науці?**
- А. Цей метод дозволяє формалізувати і математизувати економічну науку, перевести її якісну методологію на кількісний рівень.
  - Б. Цей метод слід розглядати як високоефективний метод економічного експериментування і як емпіричне доповнення до експериментальної економіки.
  - В. Цей метод виступає як ефективний спосіб перевірки і верифікації економічних теорій і гіпотез.
- 42. Який з нижчеперелічених методів міждисциплінарного синтезу здатний привести до редукції економічної теорії і методології, тобто до зведення їх до теорії та методології іншої науки?**
- А. Економічний імперіалізм.
  - Б. Економічна васальність.
  - В. Рівноправне співробітництво.
- 43. Як відносяться дедуктивний і індуктивний способи міркування в економічній науці?**
- А. Економічна наука є більшою мірою індуктивною, ніж дедуктивною.

- Б. Економічна наука є більшою мірою дедуктивною, ніж індуктивною.
В. Економічна наука в рівній мірі використовує як індуктивні, так і дедуктивні судження.

44. Що таке економічний парадокс?

- А. Щось таке, що суперечить здоровому глузду в міркуваннях про господарські явища.
Б. Твердження про економічні факти, що містить завідомо хибні припущення.
В. Формально-логічне протиріччя в міркуваннях про господарські явища і процеси - при збереженні в цілому правильності ходу цих міркувань.

45. Які основні типи економічних псевдотеорій виділяє М. Алле?

- А. «Літературні» теорії, теорії «математичного шарлатанства», теорії «дикої економетрики».
Б. Теорії «математичного шарлатанства», теорії «статистичного абсурду», теорії «дикої економетрики».
В. «Міфологічні» теорії, «літературні» теорії, теорії «Математичного шарлатанства».

46. Які функції виконує економічна теорія?

- А. Синтетична, пояснювальна, прогностична, методологічна і практична.
Б. Аналітична, синтетична, пояснювальна, прогностична, світоглядна.
В. Методологічна, світоглядна, синтетична, аналітична, прогностична.

47. На яких рівнях розробляється економічний прогноз, заснований на екстраполяції?

- А. Світоглядний, емпіричний, теоретичний.
Б. Процедурний, емпіричний, теоретичний.
В. Світоглядний, методологічний, емпіричний.

48. Що таке математична модель?

- А. Математична задача, яка виконується на комп'ютері.
Б. Математична формула, що відображає будь-який матеріальний предмет або річ.
В. Будь-яка математична структура, в якій її об'єкти, а також відносини між об'єктами можуть бути інтерпретовані по-різному.

49. Ділова гра - це комбінація:

- А. Ігрового економічного моделювання та лабораторного економічного експерименту;
Б. Ігрового економічного моделювання і польового економічного експерименту;
В. Ігрового економічного моделювання та математичного експерименту.

50. Ділові гри в залежності від цілей проведення поділяються на:

- А. Управлінські, навчальні, дослідні, стратегічні;
Б. Загальні управлінські, спеціальні управлінські, навчальні, дослідні;
В. Загальні управлінські, спеціальні управлінські, стратегічні, тактичні.

**6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ
ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ**

Критерії оцінювання (денна та заочна форма)

1. Письмовий колоквиум (контрольна робота), передбачений навчальним планом (10 балів)

Контрольна робота складається з завдань щодо опрацювання наукових джерел, виконується та здається в електронному вигляді.

Оцінка	Критерії оцінювання
9-10	Завдання виконані в повному обсязі та без помилок. Здобувач вищої освіти демонструє глибоке володіння теоретичним матеріалом, показує уміння користуватися навичками та різними прийомами рішення практичних завдань.
7-8	Зробив всі практичні завдання з окремими незначними помилками. Проявив знання та розуміння основних положень з навчальної дисципліни.
5-6	При виконанні завдань допущені суттєві помилки. Здобувач вищої освіти показує знання основних положень навчального матеріалу на рівні запам'ятовування, але не достатнього розуміння.
0-4	Завдання не виконані зовсім або при їх виконанні допущені грубі помилки.

2. Поточний контроль*:

- теми 1, 2 (10 балів)
- теми 3, 6 (10 балів)

Оцінка	Критерії оцінювання
9-10	Виступ повний, обґрунтований, продемонстровано знання, окрім матеріалу підручника, основної та додаткової літератури, наведено аргументацію на користь власної авторської позиції. Студент відповідає на додаткові запитання належним чином
7-8	Тема виступу в цілому розкрита, продемонстровано знання матеріалу підручника та основної літератури, але власна аргументація відсутня, відповіді на додаткові запитання не надані
5-6	Тема виступу в цілому розкрита, але виключно на матеріалах навчальної літератури, без демонстрації вивчення основних та додаткових джерел наукових джерел
0-4	Студент не готовий; або пропустив заняття без поважної причини; або пропустив заняття з поважної причини, але не відпрацював його; або не розкрив питання; або розкрив фрагментарно та безсистемно, без підтвердження знання положень навчальної літератури та не продемонстрував знайомство з джерелами, які мав пропрацювати при підготовці.

*Примітка. Після визначення оцінки поточного контролю набраний бал перераховується для зарахування до загальної 100-бальної оцінки з коефіцієнтом 0,3 (теми 1,2) або 0,2 (теми 3,6).

Шкала оцінювання індивідуальних завдань

Кількість балів	Критерії оцінювання
10	Здобувач вищої освіти правильно обирає метод виконання завдання, володіє різнобічними уміннями, навичками та прийомами розв'язання завдань. Завдання виконане без помилок. Звіт містить розгорнуті авторські коментарі.

9	Здобувач вищої освіти правильно застосовує теоретичні знання та положення при виконанні завдання, володіє необхідними вміннями та навичками роботи з джерелами. Виконав завдання з окремими незначними помилками. Текст містить стислі авторські коментарі.
8	Здобувач вищої освіти правильно застосовує теоретичні знання та положення при виконанні завдання, володіє необхідними вміннями та навичками роботи з джерелами. Виконав завдання з окремими незначними помилками. Текст не містить авторських коментарів.
7	Здобувач вищої освіти при виконанні завдання не розкрив окремі ключові аспекти завдання. Недостатньо володіє вміннями та навичками роботи з літературними джерелами, методами виконання дослідження. Робота не містить авторських коментарів.
6	Здобувач вищої освіти при виконанні завдання допустив помилки у виконанні окремих частин роботи. Завдання не містить авторських узагальнень.
5	Здобувач вищої освіти при виконання завдання допустив значну кількість помилок. Тема розкрита поверхнево.
0-4	Здобувач вищої освіти не уміє застосовувати знання при виконанні завдання, не володіє методами дослідження, необхідними для виконання завдання. Не вирішив завдання взагалі або допустив критичні помилки.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для екзамену
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно